

Poznań dn. 08.09.2020

Podstawowe dane osobowe recenzenta:
prof. dr hab. Mariusz Derewecki
Akademia Muzyczna im. I. J. Paderewskiego w Poznaniu
Dziedzina: sztuki muzyczne
Dyscyplina artystyczna: instrumentalistyka

Adres do korespondencji:
ul. Cieszyńska 28/10, 61-287 Poznań
tel.: 301049034
e-mail: dereweckimariusz@wp.pl

RECENZJA PRACY DOKTORSKIEJ

MGR MAGDALENY ZIARKOWSKIEJ - KOŁACKIEJ

Zlecniodawca :

Akademia Muzyczna im. K. Lipińskiego we Wrocławiu – Rada Dyscypliny Sztuki Muzyczne – pismo z dnia 01.07.2020 roku, zlecenie podjęte na podstawie ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (tekst jednolity Dz. U. z 2016 r. poz. 882)

Dotyczy:

Uchwały Rady Wydziału Instrumentalnego Akademii Muzycznej im. K. Lipińskiego we Wrocławiu z dnia 30.04.2019 roku w związku z wnioskiem mgr Magdaleny Ziarkowskiej - Kołackiej z dnia 09.04.2019 roku w sprawie wszczęcia przewodu doktorskiego na stopień doktora sztuk muzycznych w dyscyplinie artystycznej instrumentalistyka.

Na podstawie art. 14 ust. 2 pkt. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (t.j. Dz. U. z 2017r. poz.1789), oraz par. 2 ust. 1 Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018 r.(Dz. U. z 2018 poz. 261) w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora.

Do nadesłanego mi przez Przewodniczącą Rady Dyscypliny Sztuki Muzyczne Akademii Muzycznej im. K. Lipińskiego we Wrocławiu pisma informującego o dacie wszczęcia przewodu doktorskiego i wyznaczeniu w mojej osobie recenzenta pracy doktorskiej mgr Magdaleny Ziarkowskiej - Kołackiej „Bronisław Huberman – Analiza estetyki gry wielkiego wirtuoza skrzypiec na podstawie nagrań, opracowań oraz transkrypcji jego autorstwa” dołączono :

- Uchwały Rady Wydziału Instrumentalnego w sprawie wszczęcia przewodu doktorskiego mgr Magdaleny Ziarkowskiej - Kołackiej oraz w sprawach wyznaczenia recenzentów.
- Dokumentację osobową Doktorantki oraz wykaz działalności koncertowej i pedagogicznej.
- Jeden egzemplarz pracy doktorskiej: nagranie na płycie CD oraz opis dzieła

Podstawowe dane o Kandydatce:

Magdalena Ziarkowska – Kołacka urodziła się w 1993r. Edukację skrzypcową rozpoczęła w wieku 7 lat w Ogólnokształcącej Szkole Muzycznej I i II st. im. Cz. Niemena we Włocławku, początkowo w klasie Anny Nasarzewskiej, następnie w klasie Katarzyny Kalety. Od drugiej klasy szkoły drugiego stopnia kontynuowała naukę gry na instrumencie w klasie prof. Tomasza Bartosiaka w Ogólnokształcącej Szkole Muzycznej I i II st. w Łodzi, którą ukończyła z wyróżnieniem.

Osiągnięcia z tego okresu:

- Młodzieżowy Konkurs na skrzypce solo im. T. Wrońskiego w Tomaszowie Mazowieckim – II miejsce.
- I Warmińsko – Mazurski Młodzieżowy Konkurs Instrumentów Smyczkowych w Elblągu – III miejsce.
- XXXIII Ogólnopolski Konkurs Zespołów Kameralnych Szkół II st. we Wrocławiu

– wyróżnienia w kwartecie smyczkowym i trio fortepianowym.
Makroregionalne Przesłuchania Zespołów Kameralnych – I miejsce

X Międzynarodowy Konkurs Muzyczny im. J. Zarębskiego w Łomiankach - wyróżnienie

Do sukcesów Magdaleny Ziarkowskiej – Kołackiej możemy też zaliczyć działalność orkiestrą. Jako członek Młodej Polskiej Filharmonii koncertowała w wielu prestiżowych salach Polski i poza jej granicami (Filharmonia Szanghajska, Studio S 1 w Warszawie, Filharmonia Krakowska, Bałtycka, Wrocławska). W koncertach tych uczestniczyli w roli solisty lub dyrygenta tak znakomici artyści jak Edicson Ruiz, Sonig Tchakerian, Dudu Carmel, Eyal Ein- Habar, czy Dimitry Vasiliev. Młoda Polska Filharmonia stała się inspiracją do powstania Młodzieżowej Orkiestry Regionu Łódzkiego „Sinfonietta”, w której Magdalena Ziarkowska - Kołacka została mianowana koncertmistrzem.

W okresie studiów, które ukończyła z oceną celującą w Akademii Muzycznej im. I. J. Paderewskiego w Poznaniu w klasie prof. Jarosława Żołnierczyka, nadal współpracowała z Młodą Polską Filharmonią i „Sinfonietą”, oraz rozwijała umiejętności z zakresu kameralistyki.

Kolejny etap w karierze zawodowej, to wygrany konkurs na stanowisko koncertmistrza Filharmonii im. Bronisława Hubermana w Częstochowie. Oprócz pełnienia funkcji prowadzącej, sprawdza się również jako solistka w koncertach J. Sibeliusa, K. Szymanowskiego, czy W. A. Mozarta. Do bogatej działalności koncertowej należy dołączyć tournée w ramach programu „Baltic Neopolis Virtuosi”, gdzie wraz z liderami czołowych orkiestr europejskich wykonywane były dwudziestowieczne kompozycje kameralne w Polsce i Estonii. W 2018 r. w ramach konkursu, który odbył się w Akademii Muzycznej im. K. Lipińskiego zostaje przyjęta na stanowisko wykładowcy, a w roku 2019 obejmuje stanowisko zastępcy koncertmistrza NFM Orkiestry Kameralnej Leopoldinum. Współpracuje również z Barbarą Karaśkiewicz (Huberman Duo), koncertując na terenie Europy. Posiada w swoim dorobku płyty „20th Century Polish Music, Szymanowski, Bacewicz, Panufnik” oraz płyta z utworami Tansmana Chopina i Brucha. Doktorantka w okresie poprzedzającym moment złożenia dokumentacji przewodowej brała udział w ponad 60 koncertach jako koncertmistrz orkiestry oraz w 22 koncertach jako solistka i kameralistka. W latach 2017 -2019 nabywała doświadczenia pedagogiczne w Państwowej Szkole Muzycznej I stopnia we Włocławku.

Dzieło artystyczne

Dzieło artystyczne będące efektem wyborów i przemyśleń mgr Magdaleny Ziarkowskiej- Kołackiej, to repertuar w pełni powiązany z działalnością koncertową i twórczą wielkiego polskiego skrzypka pochodzenia żydowskiego przełomu XIX i XX wieku Bronisława Hubermana. Na krążku CD zarejestrowane zostały następujące pozycje: Aleksander Tansman - II Sonata na skrzypce i fortepian, Fryderyk Chopin- Mazurek op. 7 nr 3, oraz Walc op. 64 nr 2 będące transkrypcjami Bronisława Hubermana, Max Bruch- Kol Nidrei op. 47, a także Franciszek Schubert -Andante sostenuto z Sonaty fortepianowej B-dur – transkrypcja Hubermana. Realizacja nagrania wspólnie z pianistką dr hab. Barbarą Karaśkiewicz odbyła się we wrześniu 2019r. w Sali Koncertowej Akademii Muzycznej im. Karola Lipińskiego we Wrocławiu.

II Sonata na skrzypce i fortepian to według mojej oceny jeden z najciekawszych utworów kameralnych w dorobku kompozytorskim Aleksandra Tansmana.

Już od początku sonaty Magdalena Ziarkowska -Kołacka jawi nam się jako bardzo dobra skrzypaczka o dużej wyobraźni muzycznej. Od pierwszej frazy produkcja ta wzbudza zainteresowanie prowokując całą gamę doznań estetycznych. Nie jest nachalna w dawkowaniu emocji .Buduje długie przemyślane frazy zwieńczone kulminacjami z dużym opanowaniem i dbałością o jakość dźwięku. Gęsta faktura fortepianowa niejako pomaga Doktorantce w osiągnięciu zamierzonego celu i w żadnym wypadku nie sprawia wrażenia siłowego traktowania instrumentu. Sonata Aleksandra Tansmana posiada kilka istotnych problemów wpływających na jakość wykonania. Jednym z nich jest smyczkowanie. Kompozytor wpisał szeroką ligaturę, która w przypadku budowania napięcia frazowego bywa niekiedy niewykonalna, jednak korekta, którą moglibyśmy wprowadzić nie powinna zburzyć ciągłości myśli muzycznej. Inny problem, to aplikatura. Kształt linii melodycznej determinuje w wielu miejscach do zmiany struny powodującej przy okazji zmianę barwy, co wpływa na ogólny koloryt brzmienia. Należałoby zatem poszukiwać odpowiedniego, być może trudniejszego, ale spełniającego nasze oczekiwania rozwiązania palcowego. Kolejny element, to prawidłowe rozplanowanie smyczka dające wrażenie niekończącej się wypowiedzi muzycznej, czy też płynne wchodzenie w pozycje przy okazji wysokich rejestrów charakterystycznych dla tej sonaty. Wszystkie te problemy w wykonaniu Doktorantki wydawałoby się nie istnieją. Jej propozycje dotyczące smyczkowania wydają się być na wskroś logiczne i mimo dzielenia niektórych ligatur zawartych w tekście wręcz podkreślają dramaturgię poszczególnych fragmentów. Podobnie w odniesieniu do aplikacji, którą zdecydowanie trudniej jest prześledzić z nagrania audio, jednak wiele pomysłów na płynne zmiany pozycji zdecydowanie mieszczą się w konwencji utworu i uważam je za przejaw dobrego smaku . Fakt, że materiał nutowy występuje tylko w wersji kompozytorskiej to znaczy nie posiada sugerowanego palcowania czy też smyczkowania ułatwiającego poruszanie się w materii interpretacyjnej sugeruje, że opracowanie od strony wykonawczej jest bardzo dobrze zrealizowanym dziełem autorskim Doktorantki.

Sonata Aleksandra Tansmana jest bardzo dobrym sprawdzianem umiejętności i dojrzałości wykonawczej tak pod względem technicznym jak i muzycznym. Zmienna w nastrojach, wymagająca interpretacyjnie część pierwsza, subtelna w charakterze część druga, motoryczna, zwiewna, oparta na

błyskotliwości i wielkiej sprawności obu rąk część trzecia i część czwarta najbardziej ekspresyjna, niemal monumentalna stanowiąca niejako klamrę całego dzieła. Mgr Magdalena Ziarkowska – Kołacka wspólnie ze znakomitą pianistką dr hab. Barbarą Karaśkiewicz stworzyły bardzo interesującą pod względem artystycznym kreację, która mogłaby stanowić cenny materiał jako wzór do pracy nad tą kompozycją.

Kolejne dwie pozycje w wykonaniu Doktorantki, to utwory Fryderyka Chopina w transkrypcji Bronisława Hubermana- Mazurek op.7 nr 3 i Walc op. 64 nr 2. Skrzypaczka znakomicie odnajduje się w melodyjnym, śpiewnym charakterze mazurka jak i melancholijnym o cechach figuracyjnych walcu. Należałoby zwrócić uwagę na bardzo dobrą pracę prawej ręki od której uzależniona jest lekkość wykonania i jakość dźwięku. Niezmiennie w odcinkach kantylenowych mniej, lub bardziej ekspresyjnych, w figuracyjnych przebiegach legato czy spiccato dźwięk pozostaje miękki, pełen słodyczy, wprawiając słuchacza w stan zadumy. W przypadku muzyki Chopina, zważywszy na jej specyfikę, gdzie występuje szereg zmian agogicznych, niezmiennie ważnym elementem kreacji jest współpraca z pianistą. W grze obu wykonawczyń wyczuwa się dużą swobodę twórczą, wspólne wyczucie czasu, zgodność artykulacyjną i frazową słowem, w każdym calu dogłębnie przemyślaną realizację.

Kol Nidrei op.47 Maxa Brucha Doktorantka włączyła do swojego dzieła artystycznego jako jeden z najbardziej charakterystycznych przykładów estetyki skrzypcowej Bronisława Hubermana. Chciałbym w tym miejscu zacytować autorkę dysertacji: „ O ile bywa, że częste i momentami nachalne glissanda przeszkadzają mi w odbiorze nagrań koncertów skrzypcowych Czajkowskiego, czy Brahmsa, tak w przypadku tego utworu, pełnego głębokich emocji i religijnej powagi, są one moim zdaniem uzasadnione i doskonale podkreślają najważniejszy budulec tej kompozycji, czyli atmosferę nocy Jom Kippur”. Moim zdaniem technika portamento właśnie w tym utworze to jeden z najważniejszych środków wyrazu. Skrzypaczka posługuje się nagraniami Hubermana niejako czerpiąc z jego sposobu wyrażania emocji. Bardzo ciekawa prezentacja, jakże odmienna od poprzednich oddająca rzewny a jednocześnie podniosły charakter pieśni czy też modlitwy żydowskiej. Duża emocjonalność wykonania, smyczek głęboko osadzony w strunie, szeroko nawibrowany dźwięk, fraza prowadzona w sposób przemyślany.

Ostatnia pozycja zarejestrowana na krążku CD to transkrypcja drugiej części Sonaty fortepianowej B-dur Franciszka Schuberta. Utwór niezwykle wymagający ze względu na dwu i trójdźwiękową linię melodyczną partii skrzypcowej. Poza tym spokojne, niemal jednostajne tempo i chęć uzyskania w całej rozciągłości utworu śpiewnego charakteru nie sprzyja utrzymaniu słuchacza w ciągłym skupieniu nad produkcją. Oczywiście wykonanie Doktorantki to zdecydowanie wysoki poziom instrumentalny, jednak idąc śladem takich pianistów jak Światosław Richter czy Alfred Brendel, używanie znaczniejszej rozpiętości dynamicznej oraz większe przyspieszenie części środkowej z pewnością ożywiłoby całą kompozycję.

Doktorantka przedstawiła nam dzieło o dużych walorach artystycznych. Jestem pod wrażeniem różnicowania stylistyki poszczególnych kompozytorów, co świadczy o umiejętności przeprowadzania głębokiej analizy porównawczej oryginału i transkrypcji a także o elastyczności wykonawczej. Duża sprawność obu rąk, technika miękkiego wchodzenia w pozycje w zestawieniu z niesłyszalnymi zmianami smyczka zapewniająca płynną narrację. Zróżnicowane rodzaje vibrata w połączeniu z umiejętnym planowaniem siły nacisku i prędkości smyczka oraz co najważniejsze, świadome wykorzystywanie przestrzeni między gryfem a podstawkiem, to elementy, które skutkują szeroką paletą barw dźwiękowych, a także różnymi rodzajami ekspresji. Zważywszy na fakt, że dzieło artystyczne wykonane zostało na wysokim poziomie, brakuje mi trochę do dopełnienia całości rejestracji pozostałych dwóch pozycji umieszczonych i omawianych w czwartym rozdziale pisemnej części pracy doktorskiej.

Opis dzieła artystycznego

Opis dzieła artystycznego niniejszej pracy doktorskiej składa się z czterech rozbudowanych rozdziałów:

1. Biografia Bronisława Hubermana
2. Sylwetka artystyczna Bronisława Hubermana- pedagogika, stosunek odtwórcy do dzieła, współpraca z innymi muzykami, najsłynniejsze nagrania, estetyka gry.
3. Dzieło artystyczne- analiza, historia, opis nagrań w wykonaniu Hubermana.
4. Dzieło wykonawcze- moja analiza.

a także wstępu, zakończenia, bibliografii, spisu przykładów nutowych i ilustracji oraz suplementu.

W rozdziale pierwszym autorka przybliżyła nam sylwetkę Bronisława Hubermana. Niespotykane ciekawe życie tego wielkiego skrzypka, można by powiedzieć „obywatela świata”, jego podróże artystyczne połączone z działalnością polityczną na rzecz Paneuropy czy walki z nazizmem, jak i wielkiego zaangażowania w powstanie Palestyńskiej Orkiestry Symfonicznej zostały przedstawione w sposób bardzo interesujący. Kompilacja narracji autorki z umiejętnie wplatanymi cytatami z wypowiedzi ówczesnie żyjących znamienitych postaci, bądź samego Hubermana sprawia, że rozdział ten zawierając najistotniejsze elementy z życia artysty wydaje się być niemal kompletnym przekazem historii mistrza .

Rozdział drugi traktuje o podejściu Bronisława Hubermana do nauczania, o jego oryginalnej metodzie prowadzenia zajęć i filozofii z tym związanej, wynikłej być może z autodydaktycznych doświadczeń już od bardzo młodego wieku. W niniejszym rozdziale autorka przedstawia nam również niezwykle różne, wręcz ekstremalne zdania w temacie swobody wykonawczej skrzypka, wypowiedziane z jednej strony przez entuzjastę mistrza, z drugiej zaś współwykonawcę w koncercie. Sama autorka, będąc wielbicielką gry Hubermana zauważa mankamenty jego wykonań, chociażby w odniesieniu do współpracy z orkiestrą przy okazji wykonania koncertu Piotra Czajkowskiego. Jednak mimo kontrowersyjnych zdań dotyczących wykonawstwa wielkiego skrzypka, Doktorantka bardzo słusznie podkreśla, że Huberman to postać ponadczasowa, z niespotykaną charyzmą i wyobraźnią muzyczną, a liczba zwolenników jego gry jest znacznie większa niż liczba przeciwników.

W trzecim rozdziale Doktorantka pochyla się nad estetyką wykonawczą Hubermana zwracając uwagę na tło historyczne powstania poszczególnych oryginalnych kompozycji, przechodząc następnie do analizy transkrypcji tychże utworów wykonywanych przez samego mistrza. Jego charakterystyczny styl wzbudzający duże emocje, czasem nawet kontrowersje, zawsze pozostawiał wrażenie na słuchaczach. Autorka w tym rozdziale analizuje transkrypcje utworów Ernesta Blocha, Fryderyka Chopina, Franciszka Schuberta. W towarzystwie tych opracowań pojawiła się również II Sonata Aleksandra Tansmana mająca bezpośredni związek z Bronisławem Hubermanem, jako że została zadedykowana przez kompozytora wielkiemu skrzypkowi i w efekcie przez niego wykonana. Rozdział III pracy doktorskiej Magdaleny Ziarkowskiej – Kołackiej zamyka niejako część historyczną dysertacji. Postać Bronisława Hubermana, jego działania na niwie artystycznej i politycznej, jego marzenia i cele życiowe to niezwykle pasjonujący temat, który zasadnie doczekał się wnikliwego opracowania.

Ostatni rozdział dysertacji to opis dzieła artystycznego. Magdalena Ziarkowska - Kołacka przedstawia propozycję interpretacji „Col Nidrei” Ernesta Blocha, transkrypcji dokonanych przez wielkiego wirtuoza oraz Sonaty Bronisława Tansmana polegającej na łączeniu hubermanowskiej estetyki z przemyśleniami i koncepcją Doktorantki. W przypadku opracowania „Kol Nidrei” skrzypaczka mimo wzorowania się w dużej mierze na wykonaniu Hubermana, pozostawia miejsce dla swoich rozwiązań w kwestiach portamento, wibracji czy w sferze agogiki. W Walcu op. 60 nr 2 Fryderyka Chopina ze względu na wysoki stopień trudności spowodowanej zastosowaniem przez Hubermana współbrzmień i odpowiedniej dla nich aplikatury, autorka przedstawia ułatwiające rozwiązania pomagające w prowadzeniu niezachwianej narracji. „Mazurek” op. 7 Fryderyka Chopina i „Andante sostenuto” Franciszka Szuberta to transkrypcje niewykonywane przez Hubermana, tak więc wszelkie uwagi i propozycje na temat wykonawstwa tych utworów pochodzą od Doktorantki. Kolejne dwie pozycje analizowane w rozdziale końcowym - „Nokturn” op. 37 nr 2 Fryderyka Chopina i „Marsz charakterystyczny” Franciszka Schuberta nie są zarejestrowane na nośniku CD stanowiącego dzieło artystyczne, ale z pewnością należą do najtrudniejszych pozycji spośród transkrypcji Bronisława Hubermana. Ostatnia kompozycja omawiana w tym rozdziale to II Sonata Aleksandra Tansmana będąca znakomitą wizytówką tego kompozytora, niedoceniana jednak moim zdaniem przez wykonawców i rzadko umieszczana w programach koncertów. Analizując dzieło pod względem

interpretacyjnym Doktorantka przedstawia swoją wizję utworu podkreślając ciągłość przemian będących efektem długotrwałej pracy nad utworem i przemyśleń związanych z poszukiwaniem doskonałości.

Bronisław Huberman to znakomity skrzypek przełomu IX i XX wieku zasługujący na poczesne miejsce wśród wielkich osobowości dwudziestego stulecia. Dokonania tych artystów analizowane są do dnia dzisiejszego przez wielu młodych instrumentalistów starających się stworzyć własną wizję wykonywanych utworów. Oryginalny sposób interpretacji Hubermana pozwala na poszerzenie zasobu znanych nam środków wyrazu i choć nie zawsze zgadzamy się z estetyką jaką nam proponuje, to z pewnością analiza szeregu pomysłów jego autorstwa w odniesieniu do aplikatury, czy smyczkowania, a nawet charakterystyczne portamento mogą być bardzo cennym materiałem poznawczym.

Konkluzja

Praca doktorska Magdaleny Ziarkowskiej – Kłackiej „Bronisław Huberman- Analiza estetyki gry wielkiego wirtuoza skrzypiec na podstawie nagrań, opracowań oraz transkrypcji jego autorstwa” to bardzo istotny historycznie element związany z obecnością wielkich polskich artystów na międzynarodowej arenie świata kultury i sztuki. Badania związane z życiem sławnego polskiego skrzypka żydowskiego pochodzenia Bronisława Hubermana, jego twórczością, a także działalnością artystyczną i polityczną to cenny materiał mający przełożenie na kształtowanie estetycznych postaw społecznych, na sferę nauki i upowszechniania kultury. Stwierdzam zatem, że praca doktorska mgr Magdaleny Ziarkowskiej- Kołackiej tak w zakresie dzieła artystycznego, jak i jego opisu zasługuje na ocenę pozytywną. Doktorantka wykazała wiedzę teoretyczną i umiejętności praktyczne umożliwiające samodzielną pracę artystyczną. Praca doktorska mgr Magdaleny Ziarkowskiej- Kołackiej spełnia wymagania art.13 ust.1 Ustawy z dnia 14.03.2003. Pracę doktorską mgr Magdaleny Ziarkowskiej- Kołackiej przyjmuję i wnoszę o dopuszczenie jej do publicznej obrony.

*Dawid
Kamień*